

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ АКАУНТІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

CURRENT ISSUES OF INHERITING SOCIAL MEDIA ACCOUNTS

Кривенко Ю.В., к.ю.н.,
доцент кафедри цивільного права

Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті досліджується правова природа облікового запису соціальної мережі, а також теоретичні та практичні питання його спадкування. Сучасні умови дозволяють здійснювати спілкування користувачем з допомогою соціальних мереж. В інтернеті практично неможливе вчинення будь-яких дій на основі анонімності. Оскільки інтернет використовується повсюдно, перед отриманням доступу до різних ресурсів передбачається пройти попередню процедуру ідентифікації особи користувача. Одними з таких ресурсів є соціальні мережі, де ідентифікація особи здійснюється шляхом створення людиною власного облікового запису.

Деякі акаунти можуть становити особливу цінність через особливі особливості, такі як, наприклад, підвищена кількість передплатників, що приносить їх власникам додатковий дохід, наявність унікального контенту, просування якого також дозволяє отримувати прибуток.

У таких умовах не виключається можливість становлення облікових записів об'єктами цивільних правовідносин, а відповідно, необхідно забезпечити правове регулювання порядку використання облікових записів.

Авторка зазначає, що в сучасному законодавстві існує велика кількість прогалів у галузі правового регулювання акаунтів та їх спадкування.

Проаналізовано цивільне законодавство, користувацькі угоди соціальних мереж. Авторка зазначає, що профіль соціальної мережі може мати велику матеріальну цінність. У зв'язку з цим можливість доступу до нього є об'єктом підвищеного інтересу з боку спадкоємців померлого власника профілю. Однак у разі описуваних правовідносин виникає складне завдання, оскільки на сьогоднішній день немає законодавчого регулювання успадкування цифрової власності. Під цифровою власністю слід розуміти ті об'єкти, які існують лише в цифровому просторі.

Авторка пропонує виробити єдиний підхід до вирішення невизначеності, що склалася з регулювання успадкування акаунтів соціальних мереж, а саме:

1. Спадкування акаунта соціальної мережі відбувається як успадкування права на результат інтелектуальної діяльності. Так, обліковий запис може підпадати під ознаки кількох видів результатів інтелектуальної діяльності.

2. Спадкування сторінки відбувається в порядку універсального правонаступництва, в тому числі тих прав та обов'язків, які випливають із користувацької угоди спадкодавця та соціальною мережею – оператором телекомунікаційного зв'язку.

Зроблено висновок про відсутність на даний момент єдиної наукової думки про правову природу акаунта, наявність прогалів у правовому регулюванні цього явища, і розглядаються суперечності, що виникають у зв'язку з цим у питанні успадкування акаунта.

Ключові слова: акаунт, обліковий запис, профіль соціальної мережі, віртуальна власність, спадкування.

The article explores the legal nature of a social media account, as well as theoretical and practical questions regarding its inheritance. Modern conditions allow users to communicate through social media. It is practically impossible to take any actions anonymously on the internet. As the internet is widely used, access to various resources requires a prior user identification procedure. One of such resources is social media, where user identification is done by creating a personal account.

Some accounts may have a special value due to unique features such as a high number of followers bringing additional income to their owners, presence of unique content that can generate profit through promotion.

In such conditions, the possibility of accounts becoming objects of civil legal relations is not excluded, and therefore, legal regulation of the use of accounts must be ensured.

The author notes that there are a lot of gaps in legal regulation of accounts and their inheritance in modern legislation.

Civil legislation, user agreements of social media platforms have been analyzed. The author mentions that a social media profile may have significant material value. Therefore, the access to it is of high interest to heirs of a deceased profile owner. However, in the described legal relations, a complex task arises since there is currently no legislative regulation of digital property inheritance. Digital property refers to objects that exist only in the digital space.

The author proposes to develop a unified approach to resolve the uncertainty in regulating the inheritance of social media accounts, namely:

1. Inheritance of a social media account occurs as the inheritance of the right to the result of intellectual activity. Thus, the account may fall under the characteristics of several types of intellectual activity results.

2. The inheritance of the page occurs through universal succession, including the rights and obligations arising from the user agreement of the deceased and the social media platform – the telecommunication operator.

It is concluded that there is currently no unified scientific opinion on the legal nature of the account, gaps in the legal regulation of this phenomenon, and contradictions arising in the issue of account inheritance.

Key words: account, account, social media profile, virtual property, inheritance.

Постановка наукової проблеми. Останнім часом у нашому житті виник такий феномен як соціальні мережі. Вони впевнено зайняли позицію, яка в найближчому майбутньому дозволить їм стати домінуючим елементом у соціальних комунікаціях і, відповідно, впливати на всі сторони нашого життя, причому життя як безпосередніх учасників цих мереж, так і людей, до них зовсім не залучених.

Розвиток соціальних мереж нині має вибуховий характер. Вони все більшою мірою впливають на повсякденне життя, на політику, та на сам характер спілкування людей.

Слід зазначити, що доволі чітко прослідковується тенденція перенесення, точніше, дублювання всіх процесів із реального життя у віртуальне середовище. І саме в цьому роль сучасних соціальних мереж важко переоцінити.

У соціальній мережі користувачі розміщують різну інформацію про себе на власний розсуд: дату народження, ім'я, місце роботи чи навчання, свої споживчі переваги, місце проживання, інформацію про подорожі тощо. На основі цієї інформації обліковий запис користувача соціальної мережі стає доступним для інших учасників.

У даний час існує велика кількість як відкритих, так і закритих соціальних мереж, які об'єднують людей за інтересами. Відмінною рисою цих мереж є можливість об'єднання користувачів у групи, а також виділення одним користувачем мережі інших користувачів як своїх друзів. Іншими словами, люди отримали можливість організувати відкриті для нових членів спільноти всередині певного віртуального простору і вже звідти переносити свою активність у реальне життя.

Зараз у великих соціальних мережах, наприклад, у "Фейсбуці" 1.98 мільярда щоденних активних користувачів. У середньому у вересні 2024 року було 2023 мільярда щоденних активних користувачів (DAU), що на 5% більше, ніж у вересні 2022 року. Діяльність у соціальних мережах може давати фінансову вигоду, наприклад, за рекламні послуги. Щомісяця 1.8 мільярда людей користуються групами фейсбуку. Найбільше залучення фейсбуку відбувається з понеділка по п'ятницю о 3 ранку, у вівторок о 10 ранку та опівдні.

У середньому сторінки фейсбуку із 10–100 тисячами шанувальників мають коефіцієнт залученості один на 455 підписників [1]. Однак недостатнє врегулювання цивільним законодавством облікових записів соціальних мереж тягне за собою невизначеність правового становища і породжує правові ризики. Такий масштаб популярності соціальних мереж можна пов'язати зі зростанням їх багатофункціональності. Сьогодні соціальні мережі надають можливість не лише для комунікації, а й для творчості та підприємницької діяльності. На нашу думку, одне з питань, актуальність якого дедалі зростає, – це можливість успадкування акаунтів у соціальних мережах. К.Г. Некіт визначає, що одним нагальним питанням сьогодення, пов'язаним із акаунтами в соціальних мережах, є питання про визначення їх долі після смерті користувача. [2, с. 93]. Це зумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній юридичній літературі відсутні сучасні дослідження щодо визначення проблем успадкування акаунтів соціальних мереж. Значна кількість досліджень присвячена загальним питанням спадкових відносин, цим питанням присвячені дослідження вітчизняних дослідників, як-от: Ю. С. Канарик) [3], Кравчик М. Б. [4], до проблеми акаунтів у соціальних мережах як об'єктів цивільного обігу зверталися К. Г. Некіт [5], а Мілевська А. О., Петричук М. В. досліджували проблематику включення віртуальних об'єктів до складу спадщини [6].

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі актуальних проблем успадкування акаунтів соціальних мереж.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

– дослідити поняття «акаунт», визначивши специфіку його успадкування.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день життя людини досить складно уявити без так званих віртуальних об'єктів, у тому числі акаунтів у соціальних мережах. Тож зростає інтерес до регулювання такого собі електронного майна. Проблема поширення нормативного регулювання на відносини в мережі не нова, про неї пишуть уже з кінця ХХ ст. Але останніми роками електронне середовище розвивається, з'являються нові інститути, виникають складнощі з кваліфікацією та регулюванням. Приклад – облікові записи в соціальних мережах. Неясна їх правова кваліфікація, вони являють комплекс прав і відносин, що знаходиться на перетині інститутів і галузей права: договірні відносини, авторське право на пости та фотографії, особисте листування та таємниця особистого життя, спадкування.

Наведемо основні визначення. Віртуальний об'єкт – нематеріальний об'єкт (благо), що знаходиться в межах "Інтернет" мережі [7]. Ця категорія, як і будь-який інший об'єкт цивільного права, здатна виступати предметом правовідносин у межах різних інститутів цивільного права: речових прав, права інтелектуальної власності, зобов'язального права, спадкового права.

Одним із таких об'єктів є обліковий запис у соціальних мережах.

У вітчизняному законодавстві поняття облікового запису відсутнє. Під акаунтом (наголос на другу "а") слід розуміти обліковий запис користувача в будь-якій елек-

тронній системі. Слово account у перекладі з англійської може означати і "обліковий запис", і "банківський рахунок", і просто "рахунок". Акаунт потрібен для того, щоб користувач міг вчиняти будь-які дії в системі, а система "знала" про користувача потрібну їй інформацію. Важайте, що акаунт це "електронний паспорт" користувача, який пред'являється ним в процесі авторизації, зазвичай шляхом введення логіна і пароля, а іноді й потрібного підтвердження через SMS-повідомлення, що містить секретний код [8].

Не викликає сумнів те, що профіль соціальної мережі може мати велику матеріальну цінність. У зв'язку з цим можливість доступу до нього є об'єктом підвищеного інтересу з боку спадкоємців померлого власника профілю. Однак у разі аналізу правовідносин, правовласник зіткнеться зі складним завданням, оскільки на сьогоднішній день відсутнє законодавче регулювання успадкування цифрової власності. Під цифровою власністю слід розуміти ті об'єкти, які існують лише в цифровому просторі, а саме в інтернеті [9].

Крім того, ця проблема є актуальною для більшості інших розвинених країн. Значний крок у її рішенні було зроблено США. Так, у 2014 році було прийнято акт, який регулює успадкування цифрової власності, в тому числі акаунтів, блогів та сайтів загиблого, що дозволяє спадкоємцям набувати права власності на них [10].

Автори більшості наукових публікацій із цього питання намагаються знайти відповіді на два основні питання:

– чи можна такий об'єкт взагалі вважати об'єктом цивільних прав, оскільки незважаючи на те, що в ч. 2 ст. 177 закріплено, що об'єкти цивільних прав можуть існувати в матеріальному світі та/або цифровому середовищі, що обумовлює форму об'єктів, особливості набуття, здійснення та припинення цивільних прав і обов'язків щодо них [11] на практиці залишається ряд невизначених питань;

– до якого виду об'єктів, зазначених у законі, можливе віднесення облікового запису та до якого виду благ – майнового чи немайнового – слід відносити акаунт у соціальній мережі? Аналіз юридичної літератури показав, що суттєвих розбіжностей у позиціях учених, здавалося б, немає. Акаунт у соціальній мережі визнається об'єктом у разі наявності "майнової цінності", "комерційного значення" або "споживчих властивостей". У тому випадку, якщо така економічна цінність відсутня, то, зазвичай, йдеться про надання захисту немайновим правам. На нашу думку, недостатньо просто визначити обліковий запис як об'єкт цивільних прав. Необхідно встановити, яким саме об'єктом цивільних прав він визнається цивільним законодавством. Це вплине на процес розпорядження акаунтом, у тому числі й передачу його у спадок, оскільки до конкретних видів об'єктів цивільних прав застосовуються спеціальні правила розпорядження ними.

Таким чином, законодавчої заборони на передачу прав на акаунт не існує, розпорядження може бути обмежене виключно правилами, встановленими адміністратором інформаційного майданчика, тобто формальна заборона на введення в цивільний обіг такого об'єкта як обліковий запис, відсутня. Звідси друге питання: якщо реалізувати успадкування акаунта у вигляді передачі для входу, як бути з конфіденційністю особистих повідомлень, що охороняються законом [12].

Відносини соціальних мереж та їх користувачів регулюються користувальницькими угодами, приймаючи які під час реєстрації в соціальній мережі, відкривається доступ всім можливостям інтернет-платформи. Угоди користувача включають інформацію про використання персональних даних і неможливість передачі логінів і паролів. У деяких соціальних мережах, наприклад в інстаграм, вся інформація про персональні дані міститься окремо і зветься "Політика використання даних".

У згаданих документах розглянутих соціальних мереж зазначено, що права зареєстрованих користувачів на опублікований ними контент залишаються незмінними, але приймаючи умови користування, адміністрація отримує діючу по всьому світу невиключну ліцензію з правом передачі та видачі субліцензій на використання такого контенту, наприклад, фотографій або відео відповідно до вказаного в налаштуваннях облікового запису режиму доступу. Юридична конструкція акаунта в соціальній мережі має неповне визначення в законодавстві.

Таким чином, необхідно виробити єдиний підхід до вирішення невизначеності, що склалася з регулювання успадкування акаунтів соціальних мереж. На нашу думку, найбільш логічними є такі підходи.

1. Спадкування акаунта соціальної мережі відбувається як успадкування права на результат інтелектуальної діяльності. Так, обліковий запис може підпадати під ознаки кількох видів результатів інтелектуальної діяльності.

Соціальні мережі також пропонують свої рішення щодо питання успадкування облікових записів. Так, найбільших успіхів досяг гугл, який надає користувачеві можливість самостійно розпорядитися своїм обліковим записом на випадок смерті: заблокувати його або передати у спадок, а також вказати ступінь доступу до сторінки, в тому числі і до повідомлень. Фейсбук передбачає лише процедуру "меморілізації", яка не дозволяє спадкоємцю залишати записи від імені загиблого, читати листування та редагувати профіль. Інстаграм і твітер не дають можливості отримання доступу до профілю померлого і можуть лише видалити його на вимогу спадкоємців, посилаючись на заборону видавати себе за інших осіб, встановлену в угоді користувача.

Таким чином, віднесення облікового запису до того чи іншого виду результатів інтелектуальної діяльності залежатиме від змісту сторінки – його контенту, особливості її створення та ведення користувачем. Однак у всіх зазначених випадках профіль може бути визнаний результатом інтелектуальної діяльності, отже, має увійти до складу спадкової маси.

2. Спадкування сторінки відбувається в порядку універсального правонаступництва, в тому числі тих прав та обов'язків, які випливають із користувацької угоди спадкодавця та соціальною мережею – оператором телекомунікаційного зв'язку. Відповідно до такої угоди, користувачу соціальної мережі надається право вільного доступу до вмісту своєї сторінки та матеріалів, які він розміщує на ній. У свою чергу, оператору телекомунікаційного зв'язку кореспондується обов'язок зберігати на своєму сервері вміст сторінки та забезпечувати вільний доступ до нього. Передбачається, що в результаті універсального правонаступництва відбувається не наслідування права власності на сервер, а право на вільний доступ до особистої сторінки спадкодавця, розміщеного на сервері оператора. Принцип універсального правонаступництва також поширюється на персональні дані спадкодавця, що особливо охороняються, в тому числі, що охороняються користувацькою угодою з оператором. Таким чином, успадкування відбувається не у формі зміни користувача, а шляхом здійснення права спадкоємця на доступ до особового рахунку та матеріалів, які спадкодавець розмістив на сервері.

Саме такого підходу до вирішення проблеми успадкування облікового запису соціальної мережі дотримується Верховний суд Німеччини, розглядаючи справу за позовом матері загиблої дівчини до фейсбуку про надання доступу до сторінки своєї дочки. Суд вказує на те, що у випадку смерті користувача, у фейсбуці зберігаються договірні зобов'язання щодо безперервної передачі даних та збереження таємниці комунікації, а також щодо забезпечення

технічної можливості безперервного доступу до даних померлого користувача, що зберігаються на сервері.

На думку Верховного суду Німеччини, надання доступу до комунікаційних послуг не порушує принципу таємниці телекомунікації. Зі смертю початкової сторони договору, спадкоємець стає новим учасником договору на основі існуючої технічної можливості безперервного доступу до збережених на сервері даних. У зв'язку з цим аргумент фейсбуку про захист таємної комунікації померлого користувача за договором був відхилений, оскільки учасником такої комунікації, який потребує захисту, є користувач за життя [13]. Крім того, право третьої особи на захист персональних даних також не може вважатися порушеним. Відправляючи своє повідомлення, така особа використовує адресу особового рахунку одержувача, а соціальна мережа лише забезпечує доставку надісланих даних та їх подальше збереження на особовому рахунку, зазначеному відправником. Ці стосунки стосуються змін на особовому рахунку на сервері фейсбуку і не обмежені термінами. Отже, предмет відносин між відправником, одержувачем та оператором після смерті первісного користувача не змінюється. При цьому не змінює стан особового рахунку спадкодавця і вступ спадкоємця до прав сторін за користувацькою угодою.

Таким чином, ми бачимо, що іноземні держави вже стикаються з проблемами, пов'язаними зі спадкуванням облікових записів соціальних мереж.

Висновки. Підсумовуючи проаналізований матеріал, варто визначити, що проблеми успадкування багато в чому виникають із проблем законодавчого регулювання, й остаточне визначення статусу досліджуваних видів прав дозволить ефективно застосовувати вже існуючі норми і превентивно вирішити майбутні правові конфлікти. Слід зазначити, що питання правового регулювання успадкування акаунта має стати одним із пріоритетних напрямів розвитку спадкового права. Однак незважаючи на те, що певні підходи до вирішення цієї проблеми вже сформувався, необхідно вирішити чимало супутніх питань. Наприклад, як встановити, що конкретний обліковий запис належав спадкодавцю, якщо жодних ідентифікаційних даних, крім нікнейму, сторінка не містить? Як буде розділено доступ до акаунта між кількома спадкоємцями? Чи можна вказати в заповіті спадкоємця акаунта? Й інші питання, від відповіді на які залежатиме якість правового регулювання аналізованих правовідносин.

Характеризуючи в цілому проблеми законодавчого регулювання нових нематеріальних активів, у тому числі облікових записів соцмереж, слід резюмувати загальну паліативність регулювання, відставання закону від суспільних відносин, що стрімко розвиваються, в інформаційному середовищі. Застосування існуючих норм до нових інститутів дозволяє тимчасово вирішити проблеми регулювання, однак нові унікальні об'єкти та права на них через свою специфіку не можуть достатньою мірою охоплюватися чинним законом. Деякі норми все ж таки здатні врегулювати нові відносини, проте суди вкрай обережно підходять до такого застосування норм за аналогією.

Акаунт можна розглядати як об'єкт, що вимагає самостійного правового регулювання чи відображення. Можна припустити появу незабаром у чинному законодавстві поняття "акаунт", що визначить його правову природу і можливий порядок його успадкування. При внесенні необхідних змін на законодавчому рівні можна використати досвід зарубіжних країн, таких як, наприклад, Німеччина, які успішно вирішили успадкування акаунтів у соціальних мережах за допомогою законодавчих актів.

Відповідно, наукове осмислення в цій сфері слід продовжувати, оскільки єдиного підходу в цивілістичній науці з цього питання не сформувалося.

ЛІТЕРАТУРА

1. Метт Алгрэн 55+ FACEBOOK Статистика та тенденції 2024 оновлення . URL: <https://www.websiterating.com/uk/research/facebook-statistics/>
2. Некіт К.Г. Деякі проблеми акаунтів у соціальних мережах як об'єктів цивільного обігу. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України* № 16 (2018). С. 91-97.
3. Канарик Ю. С. Порівняльно-правовий аналіз спадкових відносин в римському приватному праві та сучасному цивільному праві. *Прикарпатський юридичний вісник*, 2022 Випуск 3(44). С. 40-43.
4. Кравчик М.Б. Сучасні тенденції спадкового права в Україні *Право і суспільство*. № 6 / 2022. С. 92-96.
5. Некіт К.Г. Деякі проблеми акаунтів у соціальних мережах як об'єктів цивільного обігу. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України* № 16 (2018). С. 91-97.
6. Мілевська А. О., Петричук М. В. Проблематика включення віртуальних об'єктів до складу спадщини . *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2019. Вип. 2. С. 31-38.
7. Горобець Н.О., Майсун І.В. Віртуальні об'єкти, їх місце в інституті права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 52-54.
8. Акаунт – що це таке? Значення слова, визначення, походження, переклад. URL: <http://warface.top/account.html>
9. Некіт К.Г. Віртуальна власність: поняття та сутність. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 37–42. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_1/8.pdf
10. Digital Asset Market Structure and Investor Protection Act H.R.4741 – 117th Congress (2021-2022) Introduced in House 07/28/2021. 58 p. URL: <https://www.congress.gov/117/bills/hr4741/BILLS-117hr4741ih.pdf>
11. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356.
12. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
13. Обліковий запис в Facebook – частина спадщини, – Верховний суд Німеччини. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/oblikoviy-zapis-v-facebook--chastina-spadshchini--verhovnij-sud-nimechchini.html>